

Declining Patriarchy and the Rise of Femininity; Discourse Analysis of the Leila's Brothers Movie

Asal Razavi¹ | Hossein Afrasiabi²

1. PhD Candidate, Department of Sociology, Faculty of social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran. E-mail: asal.razavi72@gmail.com

2. Corresponding Author, Professor, Department of Sociology, Faculty of social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran. E-mail: hafraziabi@yazd.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 11 April 2024

Received in revised form: 6 July 2024

Accepted: 29 July 2024

Published online

Keywords:

femininity, film, Laila's brothers, Pedam discourse analysis, patriarchy,

ABSTRACT

Discourses of power and their influence on social issues have recently garnered media attention and are represented in a variety of ways. The objective of this research is to analyze the discourse of patriarchy and its representation in Saeed Roustaei's film "Leila's Brothers." This investigation employs a qualitative methodology, specifically critical discourse analysis (CDA), as a result of its discourse approach and critical dimensions. CDA is implemented on four distinct levels: surface level, surface depth, depth level, and depth of depth. Dialogues, scenes, and language elements pertinent to the subject matter are chosen at the superficial level. These elements become more abstract and richer at a deeper level. Finally, the film's concealed messages are analyzed by connecting linguistic elements to discourse practices at the depth of depth. The results indicate that the film contains two primary discourses: the decline of patriarchy (desperation, conservative reform, and the subsequent collapse of patriarchy) and the rise of femininity (female consciousness, imminent power of tyranny). The collapse of patriarchy is symbolized by "Leila's Brothers" in conjunction with the advancement of women. The film demonstrates that the cessation of patriarchy and the emergence of a women's discourse are currently being observed in contemporary society. The patriarchy is collapsing as women pursue a variety of professions. This film critiques and desacralizes the patriarchal position at the family and cultural levels, in contrast to the traditional sanctification of parents.

Cite this article: Razavi A. & Afrasiabi, H. (2024). Declining patriarchy and rise of feminity: discourse analysis of the Leila brothers movie. *Woman in Culture and Arts*, 16 ().

DOI: <http://doi.org/10.22059/jwica.2024.374901.2029>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jwica.2024.374901.2029>

انتشارات دانشگاه تهران

زن در فرهنگ و هنر

پدرسالاری روبه‌زوال و برخاستن زنانگی؛ تحلیل گفتمان فیلم برادران لیلا

عسل رضوی^۱ | حسین افراسیابی^۲۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران. رایانامه: asal.razavi72@gmail.com۲. نویسنده مسئول، استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران. رایانامه: hafraziabi@yazd.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۳</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۴/۱۶</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۰۸</p> <p>تاریخ انتشار:</p>	<p>چکیده</p> <p>گفتمان‌های قدرت و نقش آن‌ها در مسائل اجتماعی موضوعی است که اخیراً در رسانه‌ها مورد توجه قرار گرفته و به اشکال مختلف بازنمایی می‌شود. این پژوهش نیز به بررسی گفتمان پدرسالاری و نحوه بازنمایی آن در فیلم برادران لیلا می‌پردازد. فیلم برادران لیلا تازه‌ترین فیلم سعید روستایی است که در آن گفتمان پدرسالاری و نقش زنان در ایستادگی مقابل آن بازنمایی شده است. این مطالعه با روش کیفی و تحلیل انتقادی گفتمان در پنج سطح «سطح سطح»، «عمق سطح»، «سطح عمق»، «عمق عمق» و «عمیق‌تر» صورت گرفته است. در سطح سطح، دیالوگ‌ها، صحنه‌ها و تمامی عناصر زبانی مرتبط با موضوع انتخاب می‌شود و در سطوح بعدی، غنی‌تر و انتزاعی‌تر می‌شود. در بخش عمق عمق، این عناصر زبانی در ارتباط با پرکتیس‌های گفتمانی قرار گرفته و گفتمان پنهان فیلم، مورد واکاوی قرار گرفته است. و در نهایت در سطح عمیق‌تر، گفتمان پژوهش با عناصر بین گفتمانی مفصل‌بندی می‌شود. یافته‌های پژوهش حاکی از این است که فیلم برآیند دو گفتمان عمده است که عبارت‌اند از: پدرسالاری روبه‌زوال (آرزومندی کم‌ارزش‌پدیری، اصلاح‌گری محافظه‌کارانه، ته‌نشست‌های پدرسالاری) و برخاستن زنانگی (آگاهی زنانه، قدرت محتضر). فیلم برادران لیلا نشان می‌دهد که در جامعه امروزی آنچه شاهد آن هستیم یک پدرسالاری رو به اتمام و شروع یک گفتمان زنانه است. پدرسالاری بازنمایی شده در این فیلم یک پدرسالاری روبه‌زوال، همزمان با ورود زنان به عرصه‌های مختلف است.</p>
<p>کلیدواژه‌ها: برادران لیلا، پدرسالاری، تحلیل گفتمان پداف، زنانگی، فیلم.</p>	

استناد: رضوی، عسل و افراسیابی، حسین (۱۴۰۳). پدرسالاری روبه‌زوال و برخاستن زنانگی: تحلیل گفتمان فیلم برادران لیلا. زن در فرهنگ و هنر، دوره ۱۶، شماره

DOI: <http://doi.org/10.22059/jwica.2024.374901.2029>

© نویسندگان.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jwica.2024.374901.2029>

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

پدرسالاری به‌طور کلی به معنای سلطهٔ مرد بر خانواده است. در ساختار پدرسالارانه، مرد مرکز اقتدار و پدر سلطان خانواده بوده است. پدرسالاری در ابتدا پدرشاهی بوده که بعدها به پدرسری تغییر یافته است. با توجه به اینکه از مردان دیگر تنها سرداری و سالاری نظامی برنمی‌آید و آن‌ها دارای ابعاد دیگر اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی هستند، واژهٔ پدرسالاری یا پدرسری برای این نظام اجتماعی-خانوادگی برگزیده شده است (Homayoun Sepehr, 2011: 4).

نقش زنان در حفظ، بازتولید و نیز تغییر نظام پدرسالاری در جامعه همواره یکی از بحث‌های مهمی بوده است (Ezazi, 2009: 1). تغییر ساختار قدرت در بسیاری از جوامع به پدیده‌ای به نام «زنانه‌شدن» منجر شده است؛ زنانه شدن به مشارکت و نفوذ روزافزون زنان در ابعاد مختلف جامعه از جمله اقتصاد، سیاست و پویایی اجتماعی اشاره دارد. با تحول ساختارهای قدرت، زنان به آموزش، فرصت‌های شغلی و نقش‌های رهبری دسترسی بیشتری پیدا می‌کنند و هنجارها و نقش‌های جنسیتی سنتی را به چالش می‌کشند. زنانه‌شدن بخش‌های خاصی از اقتصاد، مانند صنایع خدماتی و مراقبت‌های بهداشتی نیز مشاهده شده است؛ زیرا زنان به‌طور فزاینده‌ای به تعداد زیادی وارد این حوزه‌ها می‌شوند. این تغییر پیامدهایی برای توزیع قدرت و پیکربندی مجدد سلسله‌مراتب اجتماعی و اقتصادی دارد. علاوه‌براین، تغییر ساختار قدرت به شناخت بیشتر اهمیت تنوع جنسیتی و شمول در فرایندهای تصمیم‌گیری منجر شده است که به توانمندسازی زنان در بسیاری از حوزه‌های زندگی می‌انجامد. این پدیده موضوع تحقیقات و تحلیل‌های گسترده‌ای در زمینه‌های جامعه‌شناسی، مطالعات جنسیتی و اقتصاد بوده است (Kabeer, 1999: 440).

سینما در رویکردی بازاندیشانه از نقش زنان و مردان در جامعهٔ مدرن، در بازنمایی و تغییر شرایط و جایگاه زنان مؤثر بوده است. از میان فیلم‌های ساخته‌شده در ایران با موضوع زنان، فیلم برادران لیلا ساختهٔ سعید روستایی، جدیدترین فیلم با این موضوع است که انتقادات زیادی را برانگیخته است؛ برای مثال عمادی (۲۰۲۲) در فیلمی می‌نویسد سعید روستایی در فیلم برادران لیلا همه چیز را -از فیلمنامه تا اجرا- زمخت و پرننگ و غلیظ پرداخته است؛ مثل عکسی با وضوح خیلی بالا، مثل خاکی که دانه‌های درشت تشکیل‌دهنده‌اش یکی‌یکی و به تفکیک کنار هم پیدا باشند. شخصیت‌های اصلی فیلم (به‌جز پدر) همگی تیپ‌هایی تخت و یک‌بعدی و ساده‌اند. همه چیز سیاه و سفید است، دقیق و قطعی و معلوم. انگار روی هر کدام از آدم‌ها برچسبی زده و صفت مشبیه‌شان را روی آن نوشته و بعد تمام کنش‌ها و حرف‌هایشان را در خدمت همان تک‌صفت پیش برده است. از طرف دیگر زومینگ (۲۰۲۱) درمورد آن می‌نویسد: «بزرگ‌ترین حسنی که در وصف برادران لیلا می‌توان گفت معنای ضمنی و استعاره‌ای است که با خود به‌همراه دارد. فیلم نمادگرا است. طغیان یک دختر علیه سلطهٔ پدر در واقع حمله‌ای است که علیه مردسالاری در جامعه اتفاق می‌افتد.»

این فیلم در جشنواره‌های بین‌المللی از جمله جشنواره فیلم کن حضور داشت که این حضور نیز با حواشی بسیاری همراه بود. فضای سنتی حاکم بر جامعه، هنجارشکنی‌های بازنمایی شده در فیلم را نپذیرفته و آن را مورد انتقاد قرار داده است. در برادران لیلا، قیامی زنانه بازنمایی می‌شود؛ لیلا نماد زن و دختر ایرانی است که مدام برای گفتن حرف‌های منطقی و نگاه تیزبینانه‌اش باید در حال تقلا و جنگیدن باشد. اهمیت فیلم به‌رغم تمامی نقص‌هایی که نقادان برشمرده‌اند، در این است که در قالبی روایتی که شرح داده شده، با تصویر پدر آغاز می‌شود و با تصویر دختر به پایان می‌رسد که این بازنمایی از جامعه امروز است که می‌خواهد تکلیف خود را با پدرسالاری مشخص کند.

هدف این مطالعه تحلیل گفتمان، کشف نحوه بازنمایی پدرسالاری ایستادگی زنان در فیلم برادران لیلا است. با توجه به اینکه گفتمان سنتی غالب، ساختار خانواده را سلسله‌مراتبی بر پایه سلطه مردان تعریف می‌کند (Karami Ghahi, 2019: 257). این پژوهش قصد دارد با کشف گفتمان فیلم، مفصل‌بندی جدیدی را ایجاد کند. فیلم برادران لیلا در نمادها غرق شده است. در ظاهر فیلم به بررسی مشکلات خانواده در سطح اقتصادی می‌پردازد و گفتمان زنان تحت شعاع گفتمان اقتصادی قرار گرفته است. مشکلاتی مانند تورم، فقر، تحریم و... در مرحله اول بیشتر به چشم می‌خورد. اما این مقاله با تحلیل انتقادی گفتمان از لایه سطح فراتر می‌رود و نقش آفرینی گفتمان زنانه را کشف می‌کند. در این فیلم دو دسته از زنان بررسی می‌شوند؛ زنانی مانند مادر و عروس خانواده که گفتمان سنتی را تأیید و آن را تقویت می‌کنند و دسته دوم، دختر جوان فیلم (لیلا) که به دنبال ایستادگی و تغییر است. تقابل این زنان نشان می‌دهد با وجود تقویت مردسالاری حتی توسط برخی از زنان، درنهایت قدرت مردسالاری رو به افول است. در این فیلم پدرسالاری به معنای سلطه پدر بر خانواده و اطلاعات دیگران از وی تعریف شده، اما این سلطه بر لبه تیغ است و توسط آگاهی زنانه تضعیف شده است.

۲. پیشینه پژوهش

۲-۱. پیشینه نظری

چهار مضمون شاخص تمامی نظریه‌های نابرابری جنسیتی عبارت است از: نخست آنکه زنان و مردان نه تنها موقعیت‌های متفاوتی در جامعه دارند، بلکه در نابرابری نیز قرار گرفته‌اند؛ دوم آنکه این نابرابری از سازمان جامعه سرچشمه می‌گیرد و از هیچ‌گونه تفاوت مهم زیست-شناختی یا شخصیتی میان زنان و مردان ناشی نمی‌شود؛ سوم اینکه هرچند افراد انسانی ممکن است از نظر استعدادها و ویژگی‌هایشان با یکدیگر تا اندازه‌ای تفاوت داشته باشند، هیچ‌الگوی تفاوت طبیعی و مهمی وجود ندارد که دو جنس را از هم متمایز سازد و چهارم اینکه همه نظریه‌های نابرابری، فرض را بر این می‌گیرند که هم مردان و زنان می‌توانند در برابر ساختار و موقعیت‌های اجتماعی برابرتر، واکنشی آسان و طبیعی از خود نشان دهند (Ritzer, 1998: 373).

عقاید جودیت باتلر (۱۹۹۰) در مورد زنانگی عمیقاً با کار تأثیرگذار او در نظریه جنسیت و نظریه دگرپاش آمیخته شده است. باتلر در کتاب پیشگامانه‌اش *مشکل جنسیتی: فمینیسم و براندازی* هویت، درک سنتی جنسیت از جمله زنانگی را با ساختار شکنی مفهوم مقوله‌های جنسیتی ثابت و ضروری به چالش می‌کشد. باتلر استدلال می‌کند که زنانگی، مانند مردانگی، یک بیان طبیعی نیست، بلکه یک عملکرد فرهنگی ساخته شده است که افراد از نظر اجتماعی مجبور به اجرای آن هستند. همچنین باتلر تأکید می‌کند که زنانگی در کنار مردانگی، یک ساختار اجتماعی است که از طریق اعمال و رفتارهای روزمره تولید و حفظ می‌شود. ایده‌های باتلر در مورد زنانگی بر نظریه فمینیستی و جنسیت تأثیر زیادی گذاشته و مفاهیم ذات‌گرایانه و سفت‌وسخت از هویت جنسیتی را به چالش می‌کشد. کار او به بحث‌های گسترده‌تر در مورد سیالیت و تنوع بیان جنسیت کمک کرده است و در حمایت از حقوق و به رسمیت شناختن هویت‌های جنسیتی به حاشیه رانده شده است.

ایده‌های سیمون دوبووار (۱۹۹۷) در مورد زنانگی عمدتاً در اثر او جنس دوم بیان شده است. در این متن تأثیرگذار، دوبووار به بررسی ساختار زنانگی و راه‌هایی می‌پردازد که در آن زنان از نظر تاریخی به حاشیه رانده شده‌اند. دوبووار مفهوم «دیگری» را برای توصیف موقعیت زن در برابر مردان معرفی کرد. او استدلال کرد که زنان از لحاظ تاریخی به جایگاه «دیگری» که در تقابل با مردان تعریف می‌شود، تنزل یافته‌اند و جنس «کمتر» یا «ثانویه» قرار گرفته‌اند. دوبووار تأکید کرد که زنانگی یک کیفیت طبیعی یا ذاتی نیست، بلکه یک ساخت اجتماعی است. او مدعی شد که مفهوم زنانگی توسط هنجارها و انتظارات اجتماعی بر زنان تحمیل می‌شود و آزادی و فرصت‌های آن‌ها را برای خودسازی محدود می‌کند. زنان ساخته می‌شوند، نه اینکه به دنیا بیایند، و هویت آن‌ها توسط نیروهای فرهنگی و اجتماعی شکل می‌گیرد. دوبووار مفهوم ذات‌گرایانه «زن‌بودن» را به عنوان اسطوره‌ای که توسط جامعه مردسالار تداوم یافته است، نقد کرد. او این ایده را رد کرد که یک طبیعت زنانه جهانی و ضروری وجود دارد. او زنان را تشویق کرد که خود را بر اساس شرایط خودشان تعریف کنند و برای خودمختاری و تعیین سرنوشت تلاش کنند. او استدلال می‌کند که زنان نباید محدود به نقش‌های تعیین شده باشند، بلکه باید آزادی داشته باشند تا هویت و سرنوشت خود را شکل دهند. این ایده‌ها در نقد دوبووار از جامعه مردسالار و فراخوان او از زنان برای به چالش کشیدن هنجارها و انتظارات جنسیتی سنتی نقش محوری دارند.

بوردیو به عنوان یک جامعه‌شناس فرانسوی، به بررسی نقش جنسیتی و توانمندی‌های اجتماعی می‌پردازد. او معتقد است پدرسالاری یک سیستم قدرت است که مردان از آن بهره‌مند می‌شوند و این موجب تثبیت و تقویت نقش‌های جنسیتی تفاوت‌گرا می‌شود. بوردیو به این نکته اشاره می‌کند که این سیستم قدرت به ایجاد نابرابری اجتماعی و اقتصادی منجر می‌شود و زنان به عنوان زیردستان و متکیان به مردان مورد استفاده قرار می‌گیرند. او همچنین به این نکته

اشاره می‌کند که زنانه‌شدن به معنای قبول نقش‌ها و انتظارات جنسیتی است و این امر به تقویت و تثبیت ساختارهای قدرت و نابرابری می‌انجامد. بوردیو بر این باور است که باید به دنبال تغییر این ساختارهای قدرت و توانمندی‌ها بود تا انتظارات جنسیتی و نقش‌های جنسیتی تفاوت‌گرا رفع شود و به این ترتیب به جامعه‌ای برابرتر و عادلانه‌تر دست یابیم (Bourdieu, 1977: 123). به‌طور کلی آنچه از نظریه‌ها برمی‌آید این است که از نظر همگی آن‌ها، جنسیت یک برساخته اجتماعی است که در طول تاریخ توسط گفتمان‌ها ساخته شده است. آن‌ها هویت زنانگی را به‌عنوان یک امر تاریخی در نظر دارند که ریشه در قدرت‌طلبی مردسالاری دارد و موجب نابرابری‌های اجتماعی می‌شود.

۲-۲. پیشینه تجربی

در زمینه بازنمایی پدرسالاری و مسائل مربوط به زنان پژوهش‌هایی در داخل و خارج انجام شده که از زوایای متفاوت این موضوع را بررسی کرده‌اند. نظری مقدم (۲۰۲۳) مطالعه‌ای توصیفی-تحلیلی با هدف بررسی چگونگی بازتاب تصویر زنان ایرانی در سفرنامه‌های خارجی انجام داد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که اگرچه گاه برخی گزارش‌ها بر نقش فرودستی زنان دلالت دارد، بسیاری نیز بر نقش برابر زنان و حضور آن‌ها در عرصه‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی دلالت می‌ورزد. سپینتامهر و همکاران (۲۰۲۳) پژوهشی با هدف شیوه بازنمایی مردسالاری در شکل مثبت در شعر کهن فارسی اجتماعی انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که در شعر کهن شاهد بازنمایی از نوع کنترل زبانی مردان و فرادستی زبانی پدر در برابر دیگر نقش‌ها هستیم که این بازنمایی مبتنی بر ایدئولوژی و گفتمان مردسالاری در جامعه است. آقابزرگی‌زاده و همکاران (۲۰۲۲) با بازنمایی پایگاه اجتماعی زن در سینمای عامه‌پسند ایران در دهه ۱۳۷۰ دریافتند برخلاف شهرت سینمای دهه ۱۳۷۰ به سینمای زن، وقوع سرکوبی از جنس ساخت‌افزایی و سرد توسط ساختار ایدئولوژیک، ویژگی سینمای این دهه است. مقیمی (۲۰۲۰) تحلیل انتقادی گفتمان نفرت‌پراکنی زنان علیه زنان را در صفحات کاربران زن در شبکه اینستاگرام انجام داد. تحلیل و بررسی پست‌های بررسی‌شده حاکی از سه نوع خشونت بود: علیه تبعیض و نظام مردسالاری، علیه نهاد خانواده و نقش سنتی زنان و درنهایت رستگاری به سمت ارزش‌های فمینیستی و مدرن از دریچه تخریب علیه ارزش‌های سنتی و تلاش برای شکستن قفس سنت‌ها.

در مطالعات خارجی نیز روث (۲۰۲۲) در پژوهشی علت سکوت زنان در بانیاکیتارای آفریقا را بررسی کرد. تجزیه و تحلیل داده‌ها مشخص کرد در میان بانیاکیتارا، زنان به‌طور معمول در خانه موقعیتی زیردست دارند و آن‌ها نیز به‌نوبه خود تمایل دارند با توجه به هر موقعیتی، از سکوت خود برای ابراز تسلیم، رضایت، بی‌اعتنایی و اعتراض استفاده کنند. راضا و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی رابطه دیالکتیکی بین جنسیت، هویت، خشونت، گفتمان و عملکردهای اجتماعی در

پاکستان پرداختند. در این مطالعه از روش تحلیل گفتمان استفاده شد. مطابق یافته‌ها، خشونت مبتنی بر جنسیت برای ساختن هویت، همیشه در حال تغییر خود از طریق گفتمان است. آموسو (۲۰۲۰) در پژوهشی نشان داد چگونه از طریق ساختارها، ویژگی‌های گفتمانی زنان در برابر هنجارهای اجتماعی-فرهنگی تثبیت می‌شود و ایدئولوژی‌های مرسوم در رابطه با جنسیت، انتساب نقش و قدرت مقاومت می‌کنند یا از آن‌ها تجاوز می‌کنند. تمامی پژوهش‌های صورت‌گرفته، از چگونگی برساختن هویت زنانه در جامعه مردسالار بحث می‌کنند. در این پژوهش علاوه بر بررسی چگونگی برساخته‌شدن هویت زنانه در گفتمان مردسالاری، به ایستادگی و مقاومت زنان در برابر این گفتمان نیز پرداخته می‌شود. فیلم برادران لیلا بازنمایی‌ای از مردسالاری روبه‌افول در جامعه مدرن و نقش زنان در این افول است، که جای این موضوع در پژوهش‌های گفتمانی خالی است.

۳. روش‌شناسی

به دلیل ابعاد انتقادی (نگاه متفاوت به جایگاه زن) و رویکرد گفتمانی (تقابل گفتمان پدرسالاری در مقابل آگاهی زنانه) روش این پژوهش تحلیل انتقادی گفتمان است. تحلیل انتقادی گفتمان در بررسی پدیده‌های زبانی و اعمال گفتمانی، به فرایندهای ایدئولوژیک در گفتمان، روابط بین زبان و قدرت، ایدئولوژی، سلطه و قدرت، پیش‌فرض‌های دارای بار ایدئولوژیک در گفتمان، بازتولید اجتماعی ایدئولوژی زور، قدرت و سلطه و نابرابری در گفتمان توجه می‌کند و عناصر زبانی و غیرزبانی را به همراه دانش زمینه‌ای کنشگران، هدف و موضوع مطالعه خود قرار می‌دهد (Fairclough, 2000: 12). تحلیل انتقادی گفتمان، نوعی پژوهش گفتمانی است که بیشترین وجه جامعه‌شناختی را دارد. عنوان تحلیل انتقادی گفتمان را فرکلاف برای رویکرد ابداعی خودش و برای جنبشی گسترده در درون حوزه گسترده تحلیل گفتمان به کار می‌برد. تحلیل انتقادی گفتمان به‌عنوان حوزه مطالعاتی پیچیده و چندرشته‌ای در حال رشد، نظریه‌ها و روش‌هایی برای مطالعه تجربی روابط میان گفتمان و تحولات اجتماعی و فرهنگی قلمروهای مختلف اجتماعی در اختیارمان قرار می‌دهد (Vandayk, 2010: 178). فیلم برادران لیلا بازنمایی از یک تغییر است؛ حرکت از سمت گفتمان پدرسالاری به یک جنبش زنانه. این حرکت حاصل مجموعه‌ای از تغییرات و تحولات گفتمانی است که در فیلم به خوبی بازنمایی شده‌اند. زبان و ایدئولوژی فیلم مبتنی بر پدرسالاری است که در طول فیلم، به وسیله زبان زنانه مورد انتقاد قرار می‌گیرد؛ بنابراین بهترین روش برای تجزیه این فیلم، تحلیل انتقادی گفتمان است. روش پیشنهادی حسن بشیر (۲۰۲۱) برای عملیاتی‌کردن روش تحلیل انتقادی گفتمان فرکلاف مورد بررسی بسیاری از پژوهش‌ها قرار گرفته است. این شیوه بر دو پایه تحلیل لایه‌های سطح و عمق در پنج بعد «سطح سطح»، «عمق سطح»، «سطح عمق»، «عمق عمق» و «عمیق‌تر» استوار است. سطوح فرایندسازی معنایی به صورت چندین ستون طراحی شده‌اند، به طوری که حرکت از یک ستون به ستون دیگر به تدریج معنا را غنی‌تر می‌کند تا به سطح نهایی برسد. این

ستون‌ها عبارت‌اند از: ستون اول: سطح متن انتخاب‌شده برای تحلیل، ستون دوم: بررسی عمق رابطه و مفصل‌بندی کلمات، مفاهیم و جملات مشابه و مترادف، ستون سوم: بررسی نتایج حاصل از ستون دوم و ارتباط آن با جملات دیگر در داخل متن، ستون چهارم: تحلیل عمیق روابط بینامتنی نتایج ستون سوم، که شامل تفسیر روابط بینامتنی و کشف دال‌های اساسی مرتبط است، ستون پنجم: تحلیل فرایندسازی معنایی بیناگفتمانی، که به بررسی عمیق‌تر و تحلیل گسترده‌تر معانی فرامتنی می‌پردازد. این روش به تدریج و در هر مرحله، معنا را بیشتر و بیشتر گسترش داده و به عمق بیشتری می‌رسد.

در اینجا نیز ابتدا دیالوگ‌ها، صحنه‌ها و تمامی عناصر زبانی مرتبط با موضوع، کشف و طبقه‌بندی شده‌اند. تمامی نشانه‌های مرتبط با گفتمان مردسالاری و آگاهی زنانه شناسی و در جدولی از مفاهیم طبقه شده‌اند (سطح سطح). سپس ساختار درونی بین مفاهیم شناسایی شدند. مفاهیم اولیه در سطح قبلی در ارتباط با یکدیگر قرار گرفته و مفهوم‌پردازی جدید از آن‌ها شکل گرفته است (عمق سطح). در سطح بعدی که سطح عمق نام دارد، مفاهیم و گفتمان‌های اصلی فیلم شکل می‌گیرد. مفاهیم برساخته شده در سطوح قبلی به سطح انتزاعی‌تر می‌رسد و گفتمان اصلی فیلم را نشان می‌دهد. در سطح عمق عمق، پژوهشگر مفاهیم را به بسترهای کلان اجتماعی و فرهنگی بسط داده است. انتزاعی‌ترین مفاهیم به دست آمده از پژوهش که گفتمان غالب را نشان می‌دهند، با زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی خود گره می‌خورند و گفتمان نهان فیلم را آشکار می‌کنند. و در نهایت در سطح پنجم، دال‌های اساسی پژوهش با گفتمان غالب جامعه مفصل‌بندی می‌شود و بحث بیناگفتمانی را ایجاد می‌کند.

۴. خلاصه و معرفی فیلم

برادران لیلا فیلم درام ایرانی به نویسندگی و کارگردانی سعید روستایی است که در سال ۱۴۰۱ به نمایش درآمد. سعید پورصمیمی، ترانه علیدوستی، نوید محمدزاده، پیمان معادی، فرهاد اصلانی، محمد علی محمدی، نیره فراهانی و مهدی حسینی‌نیا از بازیگران فیلم هستند. برادران لیلا در ۲۵ مه ۲۰۲۲ بدون کسب پروانه نمایش در جشنواره فیلم کن ۲۰۲۲ به نمایش درآمد؛ در نتیجه توسط سازمان سینمایی کشور به اتهام «تخلفات و سرپیچی تهیه‌کننده و کارگردان آن از مقررات» توقیف شد. این فیلم در جشنواره کن برنده جایزه فدراسیون بین‌المللی منتقدان فیلم (بخش غیراصولی) شد.

لیلا زنی چهل‌ساله و مجرد است که در خانواده‌ای درگیر با بحران‌های اقتصادی زندگی می‌کند. او در دفتر اداری یک مرکز خرید کار می‌کند و تنها درآمد ثابت خانواده را دارد. اسماعیل، پدر خانواده، پیرمردی تریاکی است که پس از فوت بزرگ فامیل، حاج غلام، تلاش می‌کند به هر قیمتی جانشین او شود و مورد احترام قرار گیرد. علیرضا، برادر معقول خانواده، کارگری است که به‌علت تعطیلی کارخانه بیکار شده است. پرویز در همان پاساژی که لیلا در آنجا کار می‌کند، به‌عنوان خدمه‌ای که عوارض توالی را دریافت می‌کند مشغول است. منوچهر آدم دغل‌کاری

است که برادرانش را ترغیب به نوعی کلاهبرداری می‌کند که پول پیش‌خرید ماشین‌ها را بالا بکشند. فرهاد شغل ثابتی ندارد و گاهی مسافرکشی می‌کند و مدام در حال بدنسازی است. در فامیل رسم است که بزرگ‌خاندان باید بیشترین مبلغ هدیه را در عروسی فامیل تقدیم کند. فرزند پسرعموی اسماعیل، بایرام، به او می‌گوید که مقام بزرگ فامیل می‌تواند متعلق به او باشد، به شرطی که در عروسی آتی پسرش، بیشترین مبلغ را به‌عنوان هدیه ازدواج بدهد. اسماعیل با وجود گرفتاری‌های خانواده‌اش، چندین سکه طلا را بدون اطلاع آن‌ها پس‌انداز کرده است. از طرفی لیلا به برادرانش پیشنهاد می‌کند برای حل مشکلات اقتصادی‌شان، یک واحد تجاری در پاساژی که مشغول به کار است، بخرند و سکه‌های پدرشان می‌تواند مبلغی که آن‌ها برای خرید کم دارند را فراهم کند.

۵. یافته‌ها

ابتدا لازم است سه سطح تحلیل انتقادی گفتمان در فیلم بررسی شود. سطح اول با نام برداشت از اصل متن به دیالوگ‌ها و صحنه‌های فیلم می‌پردازد. سطح دوم که جهت‌گیری و گرایش متن نام دارد، معنای برآمده از سطح پیشین را آشکار می‌کند و سطح تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن، تعمیم یک صحنه به کل بافت اجتماعی است (Khademfogharaei & Kianpour, 2016: 448). در جدول ۱ این سه سطح بررسی شده است.

جدول ۱. سه سطح اولیه روش تحلیل انتقادی گفتمان

ردیف	سطح سطح	عمق سطح	سطح عمق
۱	لبخند لیلا بعد از مرگ پدر، رقص دختران پس از مرگ پدر	شادی از مرگ پدر	
۲	شجاع‌تر شدن علیرضا و ایستادن مقابل ظلم	کمک به تغییر اطرافیان	
۳	رسوایی نقشه پدر توسط لیلا، توهم بیماری پدر و بی‌توجهی لیلا، نارضایتی لیلا از وضعیت مریضی خانواده، شک کردن لیلا به دروغ پدر، آگاهی لیلا از دروغ‌ها و توهم‌های پدر، تلاش لیلا برای آگاه‌سازی برادران در مورد ستم‌های خاندان پدری	آگاهی از فریب‌های والدین	آگاهی زنانه
۴	سیلی لیلا به پدر، توهین لیلا به پدر و مادر، بی‌توجهی لیلا به حال پدر، آرزوی مرگ لیلا برای پدر و مادر، ناسزای لیلا به پدر، بی‌اهمیتی مرگ پدر برای لیلا	طغیان علیه پدرسالاری	
۵	اشاره لیلا به عدم استقلال فکری، امیدواری به خوشبختی در لیلا، درس شجاعت لیلا برای علیرضا، اعتقاد لیلا به آسان‌تر شدن تحمل سختی‌ها به دلیل سرنوشت اوشین، هشدار لیلا به بدبختی بعد از فروش مغازه	تشویق به خودآیینی	
۶	گریه لیلا از شکست جلوی برادران، شکایت لیلا از پسررفت‌های زندگی، آرزوهای لیلا برای برادرانش، خستگی لیلا از شغل کاذب، تلاش لیلا برای نگاه‌داشتن مغازه	میل به پیشرفت	

قدرت محتضر	تغییر مواضع پدر	۷	اشاره پدر به پس گرفتن مغازه
	از دست دادن موقعیت قدرت	۸	معرفی شخص دیگری به عنوان بزرگ فامیل، عزل پدر از بزرگی فامیل، رقص برادران لیلا با وجود اطلاع از نقشه لیلا، التماس پدر به بایرام، عکس تکی از پدر برای اعلامیه
	خیانت فرزندان به پدر	۹	اعتماد پدر به علیرضا و سپردن کادو به وی
آرزومندی کم ارزش پدری	قدرت پدر	۱۰	دروغ پدر برای برگرداندن سکه‌ها، بی‌توجهی پدر به مشکلات فرزندان، دست‌به‌سر کردن خواستگار لیلا توسط پدر، ادرار کردن پدر در سینک ظرفشویی، اعمال زور پدر و بیرون کردن افراد ناراضی
	آرزوی نمادین بزرگ خاندان	۱۱	تصور تخت پادشاهی از بزرگی فامیل، رسم انتخاب جانشین بزرگ خاندان، دروغ‌های پدر در مورد خاندان خود، پذیرش بزرگ‌تری توسط پدر به هر قیمتی، تشویق جمعیت با ورود پدر و خوشحالی وی، حسرت پدر و مادر برای احترام و بزرگ‌فامیل شدن، خوشحالی پدر از بزرگ‌فامیل شدن، نشستن پدر در وسط مجلس و احساس غرور وی
	سلطه‌گری و سلطه‌پذیری هم‌زمان پدر	۱۱	تهدید پدر به شکایت علیه پسران، باج‌دادن پدر به خاندان خود برای بزرگ شدن، اولویت‌دادن پدر خانواده به خاندان خود به جای مشکلات فرزندان، نامهربانی پدر با فرزندان به دلیل خاندان خود، تحقیر فرزندان توسط پدر به خاطر خاندان خود، تأکید پدر به گذاشتن اسم بزرگ خاندان بر کودک، تلاش بی‌وقفه پدر برای خرید توجه خاندان خود، تعهد محضری بایرام از پدر برای کادوی عروسی، نیاز خانواده به سکه‌های پدر و بی‌توجهی پدر
اصلاح‌گری محافظه‌کارانه	عدم پذیرش مسئولیت	۱۲	اعتراف علیرضا به ترسو بودن خود، بزدلی علیرضا در شورش کارخانه، ناراضی‌تبی علیرضا از خرید مغازه، فرار علیرضا از شورش کارخانه، اشاره لیلا به ترسو بودن علیرضا
	ترجیح‌سازی با پدر	۱۳	تلاش علیرضا برای فروش مغازه، توجیه علیرضا از خرید مغازه برای پدر، اعتراض علیرضا به نقشه‌های برادران و لیلا، مخالفت علیرضا با نقشه لیلا، بهادادن علیرضا به آرزوی بزرگ‌فامیل شدن پدر
	تمایل به عقاید صلاح‌جمعی	۱۴	قصور لیلا برای از هم‌پاشیدگی خانواده از نظر علیرضا، مخالفت علیرضا با کار خلاق منوچهر، اعتقاد علیرضا به عدم دخالت در زندگی دیگران
ته‌نشست‌های پدرسالاری	مقدس‌انگاری پدر	۱۵	عصبانیت فرهاد از سیلی لیلا، اعتقاد پرویز به آه پدر
	غرق‌شدگی مادر در پدرسالاری	۱۶	اشاره لیلا به افکار مردسالارانه مادر، بی‌توجهی مادر به بیماری لیلا، اعتراض مادر به علیرضا، مقصدانستن لیلا توسط مادر، احساس غرور مادر برای بزرگ‌فامیل شدن، ربط‌دادن سیگار کشیدن لیلا به عذاب خدا توسط مادر
	اهمیت فرزند پسر	۱۷	علاقه زیاد پدر به فرزند پسر

در مرحلهٔ بعدی به سطح چهارم تحلیل یعنی «عمق عمق» پرداخته می‌شود. در این مرحله، مفاهیم به‌دست‌آمده از سطح قبلی (سطح عمق) تفسیر و طبقه‌بندی می‌شوند و به ساختارهای کلان فرهنگی و اجتماعی گره می‌خورند. برای درک بهتر سطح عمق عمق لازم است سطح عمق توصیف، و عناصر مهم آن شناسایی شود.

فیلم با سه صحنهٔ مهم شروع می‌شود. لیلا به‌دلیل دردهای جسمانی تحت مراقبت است. علیرضا از درگیری در کارخانه فرار می‌کند و پدر خانواده که به مراسم ختم بزرگ فامیل رفته، تحقیر می‌شود. کارگردان از همین ابتدا شخصیت‌های اصلی و مهم فیلم را با کارکردهای آنان بازنمایی می‌کند. لیلا تنها که به‌دلیل مشکلات زندگی دچار دردهای جسمانی است، علیرضا که نماد بزدلی است و از شرایط نابسامان فرار می‌کند و در نهایت پدری که بدون توجه به مشکلات فرزندان، در مراسم شرکت می‌کند تا افتخار بزرگی خاندان را از دست ندهد. بیشتر صحنه‌های فیلم بازنمایی همین سه شخصیت است: یک زن آگاه به‌دنبال تغییر، یک پدر مستبد و خودخواه و یک برادر محافظه‌کار. در ادامه به بررسی مضامین به‌دست‌آمده در سطح عمق پرداخته می‌شود.

۵-۱. آرزومندی کم‌ارزش پدری

به‌طور کلی در جهان و به‌طور خاص در فرهنگ ایرانی، طی سده‌ها و شاید هزاره‌ها، پدر در کانون ساختار قدرت است که می‌تواند قانون را در لحظه تعریف، بازتعریف، تعلیق و ملغی کند. پدر لیلا نیز در خانواده تا جایی که بگذارند، اراده‌اش قانون است. چون پسرش نام بزرگ خاندان را بر نوه‌اش نگذاشته، کارت بانکی حقوق بازنشستگی‌اش را از او که بیکار و فقیر است پس می‌گیرد، می‌تواند سوییچ پراید را به پسر دیگرش نهد و در سینک ظرفشویی ادرار می‌کند. اما این پدر دارای شخصیتی دوگانه است. در مواجهه با ثروتمندان خاندان، سلطه‌پذیر است و در خانواده سلطه‌گر. او آرزو دارد منزلت اجتماعی سنتی را به‌دست آورد، اما در این راه، سال‌ها تحقیر و باج‌دادن را به جان خریده است. متظاهر و بی‌رحم است، به‌آسانی حاضر است سرمایه‌اش را باج بدهد تا در عوض به‌عنوان بزرگ خاندان معرفی شود. پدر نماد تام پدرسالاری است.

۵-۲. ته‌نشست‌های پدرسالاری

خانوادهٔ لیلا بازنمایی یک خانوادهٔ پدرسالار است که هنوز عقاید مردسالاری در آن به چشم می‌خورد. پدرسالاری در این خانواده نهادینه شده و اعضا با وجود فشارها و رفتارهای پدرسالار نمی‌توانند از آن رهایی یابند. مادر خانواده شخصیتی سلطه‌پذیر و در سایهٔ پدر است که در مقابل هرگونه نافرمانی از پدر می‌ایستد (به‌ویژه از سوی لیلا). در جایی از فیلم لیلا اشاره می‌کند که او شوهرش را از همه بیشتر دوست دارد و همیشه به لیلا بی‌اعتنا است. مادری که بسط پدر است؛ علیرضا را به‌دلیل خیانت سرزنش می‌کند، مشکلات لیلا را نادیده می‌گیرد و آرزوهایش همان آرزوهای پدر است. مادر خانواده همواره در کنار گفتمان پدرسالاری است و آن را مدام تقویت

می‌کند. نقش مادر و عروس خانواده نشان می‌دهد ته‌نشست‌های پدرسالاری هنوز حتی در میان برخی زنان نیز وجود دارد. پسر بزرگ‌تر (پرویز) شخصیت رقت‌برانگیزی است که با پدر سازگارتر است و می‌کوشد با کمترین مخالفت، بیشترین منفعت ممکن را از وجود پدر کسب کند. او همسو با خواسته پدر پذیرفته که به‌رغم فقر فرزند مذکر نیز داشته باشد. در پرویز که بیش از همه در سایه ولایت والدین بوده، کمتر نشانی از عاملیت مشاهده می‌شود. او به آه پدر و گرفتاری‌های ناشی از آن اعتقاد دارد و در نهایت هنوز در چارچوب‌های پدرسالاری می‌گنجد. فرهاد پسر دیگر این خانواده برخلاف علیرضا که می‌تواند در اختلافات به‌طور عقلانی میانجی‌گری کند، شخصیتی ناگفت‌وگوگر و احساسی دارد. برای او نیز پدر مقدس است و هنگامی که لیلا به پدر سیلی می‌زند، برمی‌آشوبد و می‌خواهد به لیلا حمله کند.

۵-۳. اصلاح‌گری محافظه‌کارانه

در چارچوب این خانواده سنتی و پدرسالار، علیرضا فرزند دیگری است که می‌تواند با برادرانش گفت‌وگو و آن‌ها را قانع کند، به‌سوی خودآگاهی پیش رود و می‌داند که ترسو است. او بر نقص‌های پدرسالاری آگاه است، اما به‌جای رویارویی صریح با آن (جسارت درافتادن با پدر و سنت‌ها) می‌خواهد با آن سازش کند و برای پدر دل می‌سوزاند. علیرضا در شرایطی می‌خواهد درستکار باشد که درستکاری‌اش به‌زعم باقی شخصیت‌های قصه دست‌وپاگیر است. شخصیت دوگانه علیرضا برای لیلا قابل‌درک نیست؛ شاید به این دلیل که لیلا به اصلاحات ناشی از محافظه‌کاری اعتقاد ندارد و به‌دنبال تغییر اساسی است.

۵-۴. قدرت محض

با وجود تمامی این ته‌مانده‌های پدرسالاری، کارگردان در طی فیلم، نشانه‌های افول آن را بازنمایی می‌کند. خانواده لیلا در دوران گذر از سنت به مدرنیته هستند و می‌خواهند از پدرسالاری به‌سمت خودمحوری حرکت کنند. پسران با وجود تمامی سازش‌گری‌ها با پدر، به‌ویژه خیانت می‌کنند و با کمک لیلا برای طلاهای وی نقشه می‌کشند. پسران در حالی در مراسم عروسی رقص و شادی می‌کنند که می‌دانند قدرت پدر در آستانه سقوط است. پدر که برای ساعتی به‌عنوان بزرگ‌خاندان معرفی شده، غرق در شادی و سرور است، بدون آنکه بداند لحظاتی بعد از جایگاه برتر خود پایین کشیده می‌شود. قدرت پدر تا حدی افول می‌کند که از مواضع خود پایین می‌آید و به فکر پس‌گرفتن مغازه می‌افتد. مادر خانواده نیز این افول را می‌بیند و از لیلا می‌خواهد از پدر خود عکسی تکی برای اعلامیه فوت بگیرد. فیلم با به‌تصویرکشیدن پدرسالاری در حال سقوط در ساحت خانواده به پایان می‌رسد.

۵-۵. آگاهی زنانه

اعتمادبه‌نفس و میل به پیشرفت در لیلا پررنگ است. او به استقلال مالی رسیده، اما در عین کمک مالی و کاری به پدر و مادری که هنوز دوستانه دارد، می‌خواهد برادرانش را نیز با برنامه‌ریزی برای به‌راه‌انداختن یک کسب‌وکار اشتراکی، از سایه سنت پدر برهاند و به استقلال و

خودآیینی دعوت کند. او که تنش از کار خانگی بی‌دستمزد و ذهنش از پدر و مادری که دختر داشتن را افتخار نمی‌دانند رنجور شده و حتی بیش از برادرانش برای والدین هزینه داده است، تاکنون از خانه نگریخته و برخلاف پرویز و فرهاد که تابع و وابسته پدر هستند و منوچهر و علیرضا که بیشتر تمایل به فرار و مهاجرت دارند، می‌خواهد بماند و خانه را آباد کند، اما می‌داند که این امر بدون نقد پدر ممکن نیست. لیلا تک‌وتنها در مقابل عقاید مردسالاری طغیان می‌کند و سختی‌های آن را به جان می‌خرد. لیلا حتی می‌تواند اطرافیان خود را به بلوغ برساند؛ علیرضا که در ابتدای فیلم از نزاع با کارفرما می‌ترسد و می‌گریزد، در تعامل با لیلا کنشگری را می‌آموزد و در پایان به علیرضایی تبدیل می‌شود که بندگی تن نمی‌دهد و در شیشه‌ای را با پرتاب صندلی خرد می‌کند. پایان فیلم در نمادها غرق می‌شود؛ پدری که با ازدست‌دادن مقام پدر کنار آمده است می‌میرد و هم‌زمان جشن تولد دختریچه‌ای است و دختریچه‌های رقصان با موزیکی شادمانه، سرشار از آینده‌های نامعلوم و تازه‌ای که رقم خواهند زد بر خانه پدرسالاری پای می‌کوبند. در پایان لیلا نشانه‌ای از پیروزی کنشگری زنانه بر پدرسالاری است.

البته این فیلم زنان دیگری را بازنمایی می‌کند که آگاهی آنان تحت‌الشعاع آگاهی مردان است. عروس خانواده و مادر لیلا مانند لیلا مردسالاری را نقد نمی‌کنند و در برابر آن اطاعت را انتخاب می‌کنند. همسر پرویز با وجود مشکلات اقتصادی همچنان بچه‌دار می‌شود و نمی‌تواند در برابر پدر خانواده برای بردن مواد غذایی ایستادگی کند. مادر نیز همیشه تنها دختر خود را نادیده گرفته و پشتیبان پدر است. اما فیلم در نهایت کمرنگ شدن نقش پدر را نشان می‌دهد.

جدول ۲. سطح چهارم تحلیل انتقادی گفتمان

عمق عمق	موارد مرتبط از لایه سطح عمق
پدرسالاری روبه‌زوال	آرزومندی کم‌ارزش پدرشاهی، اصلاح‌گری محافظه‌کارانه، ته‌نشست‌های پدرسالاری
برخاستن زنانگی	آگاهی زنانه، قدرت مختصر

آنچه از تجزیه و تحلیل داده‌ها برمی‌آید این است که فیلم برادران لیلا بازنمایی تضعیف پدرسالاری با پیشروی زنانه است. فیلم در ابتدا نشان می‌دهد پدرسالاری فرایندی بازتولیدشده و نهادینه‌شده در فرهنگ است؛ مردان قبیله به‌دنبال پیدا کردن پدرشاه و بزرگ‌خاندان هستند. از طرف دیگر خانواده لیلا با وجود ضربه‌خوردن از مردسالاری هنوز به سنت‌های آن پایبندند. همان‌طور که ذکر شد، مادر خانواده با وجود اینکه خود زن است و از ترکش‌های پدرسالاری در امان نمانده است، باز هم قدم در راه آن می‌گذارد و ارزش‌های آن را تقویت می‌کند. اما لیلا نماد یک زن روشنفکر و آگاه است که می‌خواهد در مقابل این دیکتاتوری بایستد. لیلا می‌داند که

قدرت پدرسالاری رو به افول است. به همین دلیل برای رهانیدن خانواده از آن تلاش می‌کند. وی با ذهنیت تحول‌خواه، خواستار تغییر به نفع خانواده است، اما کشاکش میان تحول‌خواهی و استمرارطلبی سنتی، او را با سختی‌هایی بسیار روبه‌رو می‌کند. او خود را در سختی‌های بسیار قرار می‌دهد تا از زاویه‌ای کوچک در آینده، راهی نو و آینده‌دار را برای خانواده خود به‌وجود آورد. اما پدر به‌عنوان نماد سنت به شیوه‌های گوناگون در مقابل آن می‌ایستد و از ایجاد تحول جلوگیری می‌کند. مادر و فرزندان با اینکه اثر وجودی تحول در مسیر سعادت را می‌بینند، خود را ناخودآگاه در همراهی با سنت می‌بینند. حضور سنگین گفتمان سنتی توسط مظهر تغییر، یعنی دختر خانواده عیان می‌شود. این عملیات سنت را جریحه‌دار می‌کند. فرزندان در فیلم برادران لیلا که هنوز عقاید پدرسالاری را یدک می‌کشند، سیلی زده‌شده بر سنت را بر نمی‌تابند و در مقابل آن واکنش منفی نشان می‌دهند. این مواجهه خشونت‌آمیز غیراخلاقی را به تصویر می‌کشد.

۵-۶. سطح پنجم تحلیل انتقادی گفتمان

گفتمان پدرسالاری توانسته خود را به‌عنوان یکی از گفتمان‌های مهم جامعه بشناساند. این گفتمان در عرصه‌های مختلف، زنان را در قالب ابژه جنسی، احساسی و نیازمند مدیریت بازنمایی می‌کند. خانواده در این گفتمان به‌عنوان مقیاس کوچکی از جامعه تعریف شده که در آن سرپرستی مردان بر زنان ترویج و زنان مقاوم، طرد می‌شوند. در حوزه اجتماعی، زنان مقاوم در برابر ممنوعیت‌ها به حاشیه رانده شده‌اند و ساختار خانواده در کل سلسله‌مراتبی است که نقش سرپرست، مردانه تلقی می‌شود (Karami Ghahi & Khazaei, 2019: 257). در فیلم برادران لیلا نیز دال‌های اساسی این گفتمان بازنمایی شده‌اند؛ سلسله‌مراتبی بودن خانواده حتی در مقیاس بزرگ‌تر خاندان، بی‌قدرتی مادر خانواده و سرپرستی و خودرأی بودن پدر. در دل این خانواده لیلا زنی است که به‌دلیل ایستادگی در برابر خانواده طرد شده و نزد پدر و مادر خود هیچ محبوبیتی ندارد. لیلا با وجود تمامی تلاش‌ها برای خانواده، همیشه آن کسی است که ضربه می‌خورد. اما لیلا از ایستادگی دست بر نمی‌دارد و ناامید نمی‌شود. در پایان فیلم با مرگ پدر خانواده و رقص دخترچه‌ها به نظر می‌رسد نویسنده به‌دنبال بازنمایی گفتمان تازه‌ای است. گفتمانی که دال‌های اساسی آن حول فیلم زنان و نابودی تدریجی پدرسالاری است.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

نابرابری جنسیتی، موضوعی تکراری ولی بسیار مهم است. در فیلم برادران لیلا، نابرابری جنسیتی به شکلی عیان بازنمایی شده است. تمرکز فیلم بر مردان خانواده است. حتی اسم فیلم نیز به برادران اختصاص دارد. مردانی که هرکدام مشکلاتی دارند، اما هنوز معتقد به یک چارچوب مردسالارانه هستند. تمامی نظریه‌های نابرابری جنسیتی، نابرابری را بر ساخته‌ای اجتماعی می‌دانند. باتلر با تأکید بر ماهیت ساختگی، ممنوع و اجرایی هویت جنسیتی، به‌دنبال ایجاد مشکل در تعریف جنسیت است و وضعیت موجود را به چالش می‌کشد تا برای حقوق

هویت‌های به‌حاشیه‌رانده مبارزه کند. در برادران لیلا، لیلا زنی است که کارمند است، درآمد دارد و بیشتر از برادران به خانواده کمک می‌کند. اما باز هم در برابر قدرت مردسالاری شکست می‌خورد. لیلا شجاع است، در مقابل مردسالاری می‌ایستد و به‌دنبال تغییر است، اما شخصیت وی در مقابل برادران جدی گرفته نمی‌شود. حتی زمانی که به‌دنبال کار می‌رود، منوچهر با نگاهی تحقیرآمیز از او می‌خواهد وارد بازی‌های مردانه نشود.

همچنین بورديو اشاره می‌کند که هویت‌های جنسیتی، نقش‌های جنسیتی را نیز به‌دنبال دارند. در سراسر فیلم، مخاطب شاهد خدمت‌رسانی زنان خانواده به مردان است. لیلا و مادرش به‌عنوان تنها زنان خانواده، به مردان خدمت می‌کنند. در جامعهٔ مردسالار، عاملیت زنان امری ناشناخته و غیرقابل‌درک است. هویت زنان در کنار مردان تعریف می‌شود و حتی مادر خانواده زمانی به عزت می‌رسد که شوهرش بزرگ خاندان شود. به‌دلیل وجود همین عادت‌واره‌ها است که شخصیت برادران خصوصاً علیرضا در هاله‌ای از ابهام است. او می‌داند که لیلا درست می‌گوید اما نمی‌تواند از منطقهٔ امن خود (عادت‌واره‌های میدان مردسالاری) بیرون بیاید.

در پژوهش مقدم (۲۰۲۳) زنان تصویری پررنگ و برابر با مردان دارند، اما در پژوهش حاضر مخاطب شاهد تلاش‌های مکرر لیلا برای به‌دست‌آوردن برابری است. با این‌همه این تلاش‌ها اغلب شکست می‌خورد. در پژوهش سپنتامهر و همکاران (۲۰۲۳)، مخاطب شاهد بازنمایی از نوع کنترل زبانی مردان، فرادستی زبانی پدر در برابر دیگر نقش‌ها است. پژوهش حاضر نیز به نوعی گفتمان پدرسالاری اشاره دارد، اما این گفتمان به شکلی روبه‌افول و در حال احتضار بازنمایی شده است. در پژوهش روث (۲۰۲۲)، سکوت زنان نوعی خواست زنانه برای امتیازگیری محسوب می‌شود، اما در فیلم برادران لیلا، روشن است که لیلا از هر فرصتی برای حق‌خواهی استفاده می‌کند و اگر در جایی نیز سکوت می‌کند به‌دلیل ناامیدی از گفتمان مردسالاری است. آموسو معتقد است زنان در برابر هنجارهای اجتماعی-فرهنگی تثبیت‌شده و ایدئولوژی‌های مرسوم در رابطه با جنسیت، انتساب نقش و قدرت مقاومت می‌کنند یا از آن‌ها فراتر می‌روند. این پژوهش نیز نشان می‌دهد هرچند زنان گاهی در برابر مردان، از مواضع خود پایین می‌آیند، اما همیشه به‌دنبال راهی برای مقاومت هستند.

فیلم برادران لیلا تصویری اسطوره‌زدایی‌شده از پدر را بازنمایی می‌کند. در سینما تصاویر پدر و مادر به گونه‌های مختلفی بازنمایی می‌شود، اما عموماً پدر و مادر در فیلم‌های ایرانی، مقدس‌انگاری شده‌اند. اما در این فیلم برخلاف سابقهٔ مقدس‌انگاری پدر و مادر از آن تقدس‌زدایی کرده و مقام پدرسالاری را در خانواده و سطح فرهنگی مورد نقد قرار داده است. این فیلم با به‌تصویرکشیدن پدری مستبد و خانواده‌ای که علی‌رغم رنج‌های ناشی از پدرسالاری هنوز از آن پیروی می‌کنند، ساختار خانوادگی را در جوامع سنتی بازنمایی می‌کند. اعضای خانواده نیز با وجود شکایت از وضع موجود در ابقای پدرسالاری نقش دارند. فرزندان پسر، علی‌رغم مخالفت با خواسته‌های پدر، خود را ناگزیر از پذیرش و عمل به آن می‌بینند. این ناچاری همه از احترام به

سنت برنمی‌خیزد، بلکه در این نقش پسران، حضور فعال و در نتایج حاصل از بزرگی خاندان خود را شریک پدر می‌بینند.

از طرف دیگر زنان در رأس تحول‌خواهی به مبارزه با تمامیت‌خواهی برمی‌خیزند. ایستادگی زنان برابر پدرسالاری علی‌رغم همراهی فکری مردان جامعه، به دلیل منافع و سودهای ناشی از سنت برای مردان، وضعیت دوگانه‌ای را برای مردان به وجود آورده است. مردان خود را از لحاظ فکری همسو با تحول‌خواهی زنان می‌بینند، اما در مقام تغییرسازی در تردید قرار دارند. این تردید، ناشی از ازدست‌دادن موقعیت ممتازی است که در مواجهه با حقوق زنان از دست می‌دهند. اما زنان ناامید نشده‌اند و به آینده امیدوارند. شادی دختران جوان پس از تضعیف پدرسالاری حاکی از همین امید به آینده است.

۷. تعارض منافع: نویسندگان اعلام می‌کنند در نگارش و انتشار این مطالعه با شخص یا سازمانی تعارض منافع ندارند.

References

- Sohrabzadeh, M., Babaeifard, A., & Aghabozorgi, Sh. (2023). Representation of women's social status in Iranian popular cinema in the 70s. *Sociology of Culture and Art*, 4(4). 24-47. <https://doi.org/10.34785/J016.2022.037> (In Persian)
- Amoussou., F. (2020). *Patriarchal Ideologies and Female Un-Femininities in a Contemporary Feminist Writing: A Gender-Oriented and Critical Discourse Analysis Perspective*. Faculté des Lettres, Langues, Arts et Communication. 13-27. <https://doi.org/10.4314/laligens.v9i1.2>
- Bashir, H. (2006). *Discourse analysis is a window to discover the unsaid* (4th Ed.). Tehran: Imam Sadegh University. (In Persian)
- Bashir, H. (2021). The process of constructing meaning in discourse analysis using the "padm" method with a case study of Islamic awakening. *Methodology of Social Science and Humanism*. 27(106), 31-47. <https://www.doi.org/10.30471/mssh.2020.6398.2023> (In Persian)
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press.
- Butler, J. (1990). *The problem of gender: Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- De Beauvoir, S. (1997). *The Second Sex*. Translated by: H. M. Parshley. Vintage.

- Emadi, E. (2022). *The instructive story of the wise and virtuous daughter of Small Beggar*. (In Persian)
- Ezazi, Sh. (2009). *Sociology of family*. Tehran: Roshangaran. (In Persian)
- Fairclough, N. (2000). *Critical analysis of discourse*. Translated by Fatima Shaisteh Piran. Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance, Media Studies and Research Center. (In Persian)
- Homayoun Sepehr, M. (2011). Anthropological analysis of patriarchy in the formation of family opinions and beliefs (case study of patriarchy series). *Master's Thesis*. Islamic Azad University, Central Tehran branch. (In Persian)
- Roostaei, S. (2022). Leila's Brothers Movie [[Link](#)]
- Kabeer., N. (1999). Gender equality and women's empowerment: a critical analysis of the third Millennium Development Goal. *Gender and Development*, 13(1), 13-24. <http://dx.doi.org/10.1080/13552070512331332273>
- Karami Ghahi, M. T., & Khazaei, T. (2019). Construction of femininity in women Osoolgara discourse formations, tactics and mechanisms of discourse. *Women and Society*, 10(2), 241-262. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.20088566.1398.10.38.11.2> (In Persian)
- Kasraei, M., & Mehrvarzi, P. (2017). Representation of women's social role in Iranian cinema after the revolution; a case study of two films "A Cube of Sugar " and" The Salesman. *Cultural Research Society*, 8(4), 159-192. https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_3243.html (In Persian)
- Khadem Fogharaei, M., & Kianpour, M. (2016). Discourse analysis of the wedlock movie by focusing on the stigma of the contrast of tradition and modernity. *Women in Culture and Art*, 8(4), 443-452. <https://doi.org/10.22059/jwica.2016.61788> (In Persian)
- Nazari Moghadam, J. (2023). Investigating the representation of iranian women's identity in foreign travelogues of the qajar era. *Quarterly of National Studies*, 24(2), 101-124. https://www.rjnsq.ir/article_173414.html (In Persian)
- Raza., A., Rashid, S., & Malik, S (2022). Cultural violence and gender identities: A feminist post-structural discourse analysis of this house of clay and water. *The Southeast Asian Journal of English Language Studies*, 124-136. <http://dx.doi.org/10.17576/3L-2022-2804-09>
- Ritzer, G. (1988). *Contemporary sociological theory*. McGraw-Hill.

- Ruth, N. T. (2022). Original Article A Critical Discourse Analysis of Women's Silence amongst the Banyakitara. *East African journal of Art and Social Science*, 174-181. <http://dx.doi.org/10.37284/eajass.5.1.660>
- Schoeffel, P. (1978). Gender, status and power in samoa. *Canberra Anthropology*, 1(2), 69-81. <https://doi.org/10.1080/03149097809508656>
- Sepandamehr, A., Kharaei Vafa, M., & Mandegar, A. (2023). Patriarchy and social linguistics in poetry a case study of the concept of patriarchy in Iranian. *Linguistics and Dialects of Khorasan*, 15(3), 71-97. <https://doi.org/10.22067/jlkd.2023.83924.1187> (In Persian)
- Vandayk, L. (2010). *Discourse analysis, its development and application to the structure of news*. Translated by: M. R. Hassanzadeh. Tehran: Political Deputy of the Broadcasting Organization. (In Persian)
- Zooming (2021). *Criticism of Laila Brothers movie. unfinished rebellion*. <https://www.zoomg.ir/movie-tv-show-review/350519-leilas-brothers-film-review/> (In Persian)